

УДК 811.161.2'366(075.8)

DOI 10.31.65/2520-6966-2020-14f-98-186-195

В. М. Бойко

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови та методики її навчання ННІ філології, перекладу та журналістики Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Л. Б. Давиденко

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови та методики її навчання ННІ філології, перекладу та журналістики Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Функційно-стилістичний потенціал субстантивованих ад'єктивів в ідіолекті Євгена Гуцала

У статті проаналізовано субстантивізацію прикметників як один із найпродуктивніших транспозиційних процесів у системі частин мови. На основі фактичного матеріалу, вилученого із прозових творів Євгена Гуцала, з'ясовано граматичні особливості транспонованих лексем, окреслено основні семантичні групи субстантивованих ад'єктивів, визначено їхнє стилістичне навантаження у контексті. Зацентовано увагу на субстантивованих прикметниках-антонімах, що слугують для створення контрасту й виявляють власні структурно-семантичні й стилістичні особливості. З'ясовано, що субстантивовані прикметники у творах Євгена Гуцала належать до потужних елементів системи виражально-зображальних засобів, які використовуються автором із певною стилістичною метою, акцентують увагу на зображуваному, моделюють внутрішні ознаки та стани людини, явища навколишньої дійсності за протиставлюваними опозиціями, а також демонструють специфіку індивідуально-авторського світобачення.

Ключові слова: транспозиція, субстантивізація, ад'єктив, прикметник, стилістичний ефект.

Система частин мови – це сформовані на певному етапі класи слів із притаманними їм загальнокатегорійними значеннями, морфологічними ознаками, специфічними афіксами в словотвірній структурі, синтаксичними функціями – має рухливий характер. Зміни в цій системі, підпорядковані внутрішнім законам мовного розвитку, відбуваються безперервно й експлікуються у різних виявах, одним із яких є явище переходу з однієї частини мови до іншої, або частиномовна транспозиція [8, с. 91].

Явища переходу слів з однієї частини мови до іншої майже завжди пов'язані зі стилістичною активізацією окремих словесних

груп [12, с. 271]. Широко репрезентованим виявом такого переходу-транспозиції є субстантивация – перехід слів з інших частин мови до класу іменників. Це поширене явище у різних вимірах досліджували В. Ващенко, Г. Мукан, М. Леонова, І. Кучеренко, К. Городенська, І. Вихованець, Д. Гринчишин, Д. Баранник, У. Добосевич, В. Бойко, Л. Давиденко та ін. Однак вивченню особливостей функціонування субстантивованих форм прикметників у художньому мовленні з погляду лінгвостилістики, де основним є можливість таких одиниць створювати художні образи, виражати й викликати емоції, додаткові асоціації, позитивну чи негативну оцінку, приділено недостатньо уваги, тому зазначену тему вважаємо актуальною.

Художнє мовлення Євгена Гуцала відзначається активним вживанням субстантивованих слів, зокрема прикметників, ад'єктивів, а субстантивация як транспозиційний процес характеризується переважно контекстною, каузальною формою вияву.

Субстантивовані прикметники утрачає категорійне значення статичної ознаки предмета і, як звичайний іменник, набуває значення предметності, причому може позначати не тільки конкретні предмети, а й абстрактні, опредметнені поняття, наприклад: *А що **старий** мовчав, ніби набравши в рот води, то голова сільради став розказувати* [4, т. 2, с. 131] – назва особи; *На **комбикормовому** всякий народ припливає до берега* [4, т. 2, с. 325] – назва предмета; *У **минулому** – книги, в **майбутньому** – книги, вони замінили мені світ і життя* [5, с. 415] – абстрактні поняття.

У контексті художнього твору прикметник у результаті редукції опорного іменника перебирає на себе його функції, звужує своє лексичне значення й стає назвою певного предмета. Залежні граматичні прикметникові категорії (рід, число, відмінок) стають самостійними. Субстантивовані прикметники, як правило, не змінюються за родами, зберігаючи прикметникову систему відмінювання [1, с. 225]. Кожен із них має граматичне значення лише одного з трьох родів (за незначним винятком, наприклад: *молодий – молода, малий – мала, суджений – суджена*). Так, із значенням середнього роду вживаються субстантивовані ад'єктиви *значуще, потаємне, путне, непривітне, найсвятіше, найдорожче, непередбачуване; найнеспо-діваніше; майбутнє, старе, мале*, наприклад: *Поголос пішов такий, що біжить до тебе **мале** й **старе*** [4, т. 2, с. 334]; ... *Щось **непривітне** було в зсутуленій постаті бабці* [4, т. 2, с. 203]; *Але я не певна ні в тобі, ні в своєму **майбутньому*** [5, с. 373]; чоловічого – *малий, малолітній, молодший, старий, підстаркуватий, знайомий, суджений*, наприклад: ... *й здалось **малому**, що відірвався від землі...* [7, с. 370]; –

Хто з чим! – і старий тицьнув на Лавровишню... [4, т. 2, с. 304]; – А де ваш кривий бігає? – Лука? До ставу повівся, по лепеху... [4, т. 1, с. 249]; жіночого – мелясова, молодша, наречена, молода, краща, вірша, суджена, буйна, сумна, наприклад: Випили по чарці мелясової, заїли пиріжками... [4, т. 2, с. 94]; – Готуйтесь, приведу вам наречену [4, т. 2, с. 330]; Раз серед них має бути твоя суджена, то суджену возом не обїдеш [4, т. 2, с. 332]; Яка ж із мене молода, коли без весільного наряду [4, т. 2, с. 379].

Грамаітичне значення числа у субстантивованих прикетметниках також виявляє певні особливості: більшість із них частіше вживається у формі однини – це субстантиви, що позначають назви осіб за індивідуальними ознаками (вік, статус, фізичний стан, характер, психологічний стан тощо), наприклад: *І лічать гроші. Що дали родичі молодого, а що дали родичі молодій* [4, т. 2, с. 318]; *Старий неквапно зайшов до дітей в альтанку, сів на лаві... [7, с. 422]; – Хто ти? – спитала хвора* [4, т. 2, с. 211]; *Ще третій знайомий захопився збиранням предметів матеріальної культури із стародавніх слов'янських поселень... [4, т. 2, с. 110]; рідше – у формі множини, наприклад: Нічого, що молоденька, тепер молоді виходять за старих* [4, т. 2, с. 95]; *Хворі лежали, накриті білими простираллами* [4, т. 2, с. 210]; *Чимало моїх міських знайомих надбали манію – чи то рибальство, чи то мисливство, чи то колекціонування* [4, т. 2, с. 109]; деякі мають лише множинну парадигму, наприклад: *Лунають голоси півчих – жалібні й тремтячі, від них на душі тривожно й солодко* [6, т. 3, с. 46].

Євген Гуцало актуалізує декілька груп прикетметників різного ступеня субстантивації, що з неоднаковою активністю реалізуються в текстах. Це повністю субстантивовані прикетметники – власні назви (антропоніми, топоніми, зооніми): *Неживий, Лозовий, Задорожна, Хутірна, Долишній, Чепіжний, Тарапатий, Кужільний, Погорілий, Христецький; Дзвеняче, Овечаче, Журавлине, Колодяжне, Відрадний (хутір); Гнідий, Рябий*, наприклад: *Висока й худа, Ганя Хутірна в своєму квітчастому одязі скидалася на грабову тичку... [4, т. 2, с. 362]; – Це ж і Микола Долишній прийде ховати, а він мастак попоїсти... [4, т. 2, с. 127]; – А риби наловить Микола Чепіжний, я вже з ним побалакав* [4, т. 2, с. 128]; *Про самотню жінку в Журавлиному іще колись, можливо, напишу... [4, т. 2, с. 114]; – Привіялася в Овечаче з білого світу, привіялася* [6, т. 3, с. 69]; *Поїхали й поїхали за Дзвеняче, бо ж люди їздили, добувалися туди* [6, т. 3, с. 129].

Неповністю субстантивовані прикетметники – це субстантиви на позначення осіб, конкретних предметів, абстрактних понять. За до-

сліджуваним матеріалом, найбільш продуктивною виявилася група субстантивованих ад'єктивів – назв осіб за різними індивідуальними ознаками. У межах цієї групи виокремлюємо ряд семантичних підгруп, що мають узагальнювально-особове значення, належать до емоційно-забарвленої лексики, а субстантивація ще виразніше вербалізує їхні експресивно-стилістичні властивості. Це назви осіб за віковими ознаками, зовнішнім виглядом, сімейним станом, рисами характеру, фізичними вадами; спорідненістю, близькістю; станом здоров'я, місцем проживання тощо. Так, наприклад, вікові ознаки вербалізують лексеми *молодий, старий, молодший, малий, підстаркуватий, маленький, старенький, середульший*; фізичний стан: *здоровий, приболілий, живий, нікудишний, стомлений, старий* (у значенні немічний), *заклопотаний*; сімейний статус: *незаміжня, незасватана, наречений (наречена), молодий (молода), самотня, одружений, розлучений*; фізичні вади: *безрукий, безногий, сліпий, глухий, німий, кривий* та ін.; назви осіб за спорідненістю, близькістю, віддаленістю: *рідний, сільський, приїжджий, перелітний, (не)знайомий, заїжджий*; лексеми, що вербалізують зовнішні особливості людей: *рудий, білявий, ширший, довший, лишавуватий, молодий, здоровий*; соціальний стан у суспільстві: *знатний, заслужений; підсудний*.

Субстантивовані ад'єктиви часто репрезентують як позитивні риси характеру людей (працьовитість, наполегливість): *похватний, завзятий, беручий*, так і негативні (зверхність, пихатість, хитрість): *хитрий, лукавий, погордний, самозакоханий*.

Серед субстантивованих прикметників – назв неживих предметів виокремлюємо назви страв, напоїв: *парне, кисле, варене, парене, смажене, печене, солоне, прісне, смаченьке; випите, м'ясова*; назви заводів, установ, історичних подій: *комбикормовий, церковно-приходська, громадянська*; звичаїв, обрядів: *вінчальна, величальна*.

Субстантивовані прикметники другого типу (за Д. Гринчишиним) у текстах Євгена Гуцала можуть реалізуватися у формах вищого та найвищого ступенів порівняння, наприклад: *В тебе хата велика, дай Боже, – нагадає молодший* [7, с. 419]; *Й сталося най-несподіваніше* [4, т. 2, с. 73]; *Найдіть молодшу, щоб глузувати...* [4, т. 2, с. 327].

Субстантивовані ад'єктиви на позначення абстрактних понять вживаються лише у формі однини, можуть мати при собі узгоджені означення й виконувати синтаксичні функції різних членів речення. На переконання Д. Гринчишина, субстантивованим прикметникам із значенням абстрактних понять властива лише контекстна, спорадична, каузальна субстантивація, тому словники їх майже не реєструють

[3, с. 95]. Проте в художньому мовленні Євгена Гуцала група субстантивованих ад'єктивів зі значенням абстрактних понять представлена досить продуктивно, наприклад: *значуще, потаємне, дивне, таємниче, минуле, найнесподіваніше, цікаве, примітне, несправжнє, неживе, людське, радісне, незбагненне, нове: Минуле поростає травом забуття* [4, т. 2, с. 340]; *Й сталося найнесподіваніше* [4, т. 2, с. 73]; ... *і в ньому обізвалося щось людське, бо не в лісі живе, не поміж звірів...* [4, т. 1, с. 249]; *Знаєш, весь час хочеться відкривати в жінці щось нове, те, чого досі не знав* [5, с. 383].

Як констатують дослідники процесу субстантивації (Ф. Буслаєв, О. Потебня, О. Пешковський, Й Дзендзелівський, Д. Гринчишин), у процесі субстантивації прикметників середнього роду з абстрактним значенням редукації іменника ніколи не було. При субстантивованих прикметниках з абстрактним значенням неможливо встановити, з яким іменником могли б сполучатися прикметники в ролі означень до процесу субстантивації. Тому аналізовані субстантивовані одиниці на позначення назв абстрактних понять утворились не морфолого-синтаксичним способом, не із словосполучення "прикметник + іменник" внаслідок редукації останнього, а лексико-граматичним, за усталеним у мові взірцем, за аналогією до раніше субстантивованих: *подушне, комірне, їстівне* тощо [3, с. 98].

За досліджуванням матеріалом, можна виокремити декілька підгруп субстантивованих прикметників, що вербалізують абстрактні поняття:

- субстантивовані прикметники з позитивно маркованою конотацією (*радісне, незбагненне, значуще, найкраще, новеньке, найсвятіше, найдорожче*), наприклад: ... *і відчував щось радісне, незбагненне в своєму естві...* [5, с. 366]; ... *наче саме тими і зітханнями, і шелестами виповідаючи сокровенно значуще й потаємне, що жило в пам'яті землі...* [7, с. 364]. У контексті трапляються навіть ступеневі форми таких прикметників, наприклад: ... *муки сумління – це обнадійливий початок до чогось іншого, вагомішого, дієвішого, та вчасно втямив...* [5, с. 394]; – *Бачили ми таких, знаємо, – бурмотів Козидра, не в змозі заспокоїтись, ображений у чомусь найсвятішому, в найдорожчому* [4, т. 2, с. 92]; *Авжеж, це найкраще в стосунках двох протилежних статей, але насправді любов – це глибоко замаскована боротьба* [5, с. 386];

- субстантивовані прикметники з негативно маркованою конотацією (*кличне, соромітне, несправжнє, непристойне, непередбачуване, лукаве, хитре, холодне, погордне, грішне*), наприклад: ... *мала біле ніжне обличчя, губи великі й соковиті, і в їхній*

яскравості було щось **ключне** й **соромітне** [5, с. 400]; ... стало так, наче його зловили на чомусь **непристойному**... [5, с. 423]; ... і все **лукаве** та **хитре** миттю зникло з його обличчя, тепер воно знову стало **холодне** й **погордне** [5, с. 403]; Отож я ще не встигну й подумати про **грішне**, а мене вже зачислять до **грішників** [7, с. 420]; ... **передбачивши** й **непередбачуване**, пішов Карпо Окипняк своєю дорогою [4, т. 2, с. 129].

Найчастіше субстантивовані прикметники в контексті художнього твору підпорядковані певній стилістичній меті – вербалізувати психологічний портрет персонажів (настрій, переживання, прагнення, душевний стан) та створювати абстрактно-узагальнювальні образи.

У контексті фіксуємо особливі випадки вживання субстантивованих прикметників. Актуалізація мовних одиниць відповідно до настанови (інтенції) мовця, мети, ситуації, умов робить їх експресивними, реалізуючи їх інгерентні можливості й додаючи їм адгерентної (контекстної) експресії [11, с. 190].

В оповіданні "Чужа" автор навмисно актуалізує субстантивовані прикметники, повторюючи їх та поєднуючи із власне прикметником. Основна, найбільш загальна та активна в сучасному вживанні стилістична функція повтору – це художнє увиразнення мови, зміцнення її експресивно-зображальних властивостей [12, с. 360]: *Мати мовчала – губами, обличчям, очима мовчала. – Й хто я для них така? Чужа... Й вони чужі для мене. – Та не чужі! – тіпнуло Данилом. – Чужі!... І я чужа... У порозі обернувся через плече – в кутку на дубовій лаві сиділа справді-таки незнайома, чужа жінка, яку він бачив уперше в житті* [4, т. 2, с. 201]. Стилiстичний ефект актуалізації в одному контексті омонімічних субстантивованого слова і власне прикметника сприяє відтворенню важливих моментів у житті людей, стану збудження, хвилювання, підвищеного емоційного реагування на подію – зустріч матері та дітей, яких колись покинула. Для них вона виявилася не просто чужою, нерідною, не пов'язаною кровно з ними, а й сторонньою, незнайомою особою зі своїми власними поглядами й життєвими інтересами.

Варто зазначити, що лексема *чужий* в якості субстантивованого прикметника і прикметника звичайного постійно актуалізується у творах: – *Стоять [соняшники] мовчки, думають про своє, і в їхньому заглибленому думанні й мовчанні вловлюється щось чуже* [6, т. 1, с. 86]; *Мені аж перехоплює подих: адже ця чужа бачила нас на городі, то чому подалася не сюди, а в хату, де зараз нікого нема?* [6, т. 3, с. 36]; *Чужі чи свої? Спробуй вгадай. Можна подумати і на чужих, і на своїх, бо скрізь люди пустилися берега* [5, с. 376]; *А мою неслух-*

няність відчуваючи, внутрішній голос уже голосніше озивається, з притиском, що й **чужий** хтось міг би почути... [6, т. 3, с. 454]; *Розійдеться, ніби **чужі*** [5, с. 376]; *Хіба добро вважають за **чужу** провину* [5, с. 389]. У контексті твору такі слововживання стають стилістично маркованими, прикметними, домінантними.

У художньому мовленні Є. Гуцала трапляються субстантивовані прикметники-антоніми, що слугують для створення контрасту й виявляють власні структурно-семантичні й стилістичні особливості, адже відомо, що предмети, явища, ознаки сприймаються виразніше, емоційніше, коли вони контрастують з іншими предметами, явищами чи ознаками.

За структурою можна виокремити однокореневі й різнокореневі антонімічні одиниці.

Спільнокореневі антонімічні пари: *безрогоїй – рогатий; невинний – винуватий; зубатий – беззубий*, наприклад: – *Не завинили ні перед людьми, ні перед Богом, але ж і на **невинних** є кара, не тільки на **винуватих*** [7, с. 415]; – *Готуйтеся, приведу вам наречену. – Але ж таку, – мовив, – щоб і я не злякався. – **Зубату**, щоб кусалась, чи **беззубу**, щоб не могла вкусити? – А що, такий широкий асортимент? – мовив брат Михайло* [4, т. 2, с. 330]. Експресивність тексту зростає загалом, коли антонімічні пари актуалізуються в одному реченні.

Різнокореневі антонімічні пари: *своє – чуже, краще – гірше, мале – старе* трапляються у текстах письменника частіше й пов'язуються протиставними чи єднальними відношеннями, наприклад: *Позичають легко, бо позичають **чуже**, а віддають важко, бо віддають **своє*** [7, с. 416]; *Хитрує народ, як може, щоб **свого** не попустити, а **чуже** урвати* [7, с. 420]; *Я й сам іноді підозрюю, що інші люди кращі від мене. Але ж багато в чому такі самі, як я, ось у чім річ. Такі самі – і в **кращому**, і в **гіршому!*** [5, с. 387]; – *Поголос пішов такий, що біжить до тебе **мале й старе*** [4, т. 2, с. 334].

Антонімами формується антитеза – мовний вислів, у якому різко протиставляються думки, явища, риси характеру, поведінки особи тощо з метою посилення враження від мовленого – сказаного чи написаного [9, с. 171].

Антитези, образність яких ґрунтується на підкресленому протиставленні понять, явищ, образів, оцінок зображуваного, активно вживаються для [2]:

а) контрастних характеристик персонажів: *старий – молодий; білява – чорнява; найстарший – найменший*: – *Ого, – сказав **старий** сам собі, обмацуючи те місце на животі, де боліло... – Якби на*

молодого, то й не витримає би [4, т. 2, с. 238]; – *Готуйтеся, приведу вам наречену. – Але ж таку, – мовив, – щоб і я не злякався. – Біляву, чорняву?...* [4, т. 2, с. 215]; *Й дітлашня теж понабирала води в роти – від найстаршого до найменшого* [4, т. 1, с. 233];

б) підкреслення контрасту зображуваних предметів і явищ об'єктивної дійсності: *Мати любить все парне, а ми з батьком кисле, мати парить по селу, а ми собі киснем* [4, т. 2, с. 97]; *Й чому, Ганю, так із людиною коїться: ти їй варене, а вона хоче парене чи смажене, ти їй солене, а вона хоче прісне, хоч трісну?!* [4, т. 2, с. 361];

в) передавання протилежних емоцій, відчуттів: ... *те, що він переживав зараз, було нинішнє, живе, воно новими відтінками незбагнено тривожило душу, а те, колишнє... було просто химерним, підсвідомим спомином, не більше* [5, с. 415]. Відчуття героя контрастно протиставляються, і через це контекст стає увиразненим, емоційно забарвленим та напруженим.

Стилістико-семантична природа антонімів криє в собі можливість розширення меж антонімії в індивідуальному контексті. Це розширення відбувається завдяки можливості протиставляти слова не тільки за усталеними в мовному обігу загальномовними антонімічними парами, але й залежно від індивідуально-авторського слововживання [12, с. 106].

У творах наявні контекстуальні антоніми – слова, що набувають протилежного значення тільки у певному контексті на основі вживання слів у переносному значенні, наприклад: – *Треба ж, щоб помирились! Молоді – дурні, постарішають – помудрішають* [4, т. 2, с. 140]; ... *очі продовгуваті, темні, дивились так, наче в їхньому погляді веселе й радісне постійно змішане з журливим, задумливим* [5, с. 367]; ... *хіба ж можна відтворити минуле так, щоб воно вражало і хвилювало, мов живе...* [5, с. 408].

Отже, субстантивовані прикметники у творах Є. Гуцала належать до потужних елементів системи виражально-зображальних засобів, що використовуються із певною стилістичною метою, акцентують увагу на зображуваному, моделюють внутрішні ознаки та стани людини, явища навколишньої дійсності за протиставленими опозиціями: позитивне – негативне, добре – погане, приємне – неприємне тощо, а також демонструють специфіку індивідуально-авторського світобачення.

Література

1. Бойко В. М., Давиденко Л. Б. Конверсійні процеси в ідіолокті Тараса Шевченка. Література та культура Полісся. Ніжин, 2013. Вип. 74. Серія "Філологічні науки". № 1. С. 224–230.

2. Бобух Н. М. Антоніми в українській поетичній мові ХХ століття: структурно-семантичний, функціонально-стилістичний і лексикографічний аспекти: автореф. дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.01. Інститут української мови НАН України. Київ, 2009. 36 с.
3. Гринчишин Д. Г. Явище субстантивзації в українській мові (субстантивация прикметників). Київ: Наук. думка, 1965. 112 с.
4. Гуцало Євген. Вибрані твори: у 2 т. Київ: Рад. письменник, 1987.
5. Гуцало Євген. Парад планет: роман, повісті. Київ: Рад. письменник, 1984. 479 с.
6. Гуцало Є. Твори: в 5 т. Київ: Дніпро, 1996.
7. Гуцало Євген. Улюмджі. Милосердя по-американськи. Родео на акулі. Київ: Рад. письменник, 1988. 563 с.
8. Добосевич Уляна. Субстантивация як вияв транспозитних можливостей різних частин мови. Актуальні проблеми морфології. Лінгвістичні студії. Луцьк, 2011. Вип. 22. С. 91–96.
9. Дудик П. С. Стилістика української мови: навч. посіб. Київ: Академія, 2005. 367 с.
10. Єрмоленко С. Я. Експресивність. Українська мова: енциклопедія / ред. кол.: В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін. Київ: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2000. С. 156–157.
11. Мацько Л. І., Сидоренко О. М., Мацько О. М. Стилістика української мови: підручник. Київ: Вища шк., 2003. 462 с.
12. Сучасна українська літературна мова: Стилістика / за заг. ред. акад. І. К. Білодіда. Київ: Наук. думка, 1973. 588 с.

Literature

1. Boyko V. M., Davydenko L. B., 2013. Conversion processes in Taras Shevchenko's idiolect. [Conversion processes in Taras Shevchenko's idiolect] *Literature and culture of Polissya – Literature and culture of Polissya* Vip. 74. Series "Philological Sciences". 1, 224–230. [in Ukrainian].
2. Bobukh, N. M. 2009. Antonyms in the Ukrainian poetic language of the twentieth century: structural-semantic, functional-stylistic and lexicographic aspects [Antonyms in the Ukrainian poetic language of the twentieth century: structural-semantic, functional-stylistic and lexicographic aspects] *Extended abstract of Doctor's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
3. Hrynchyshyn, D. G. 1965. The phenomenon of substantivization in the Ukrainian language (substantivization of adjectives) [The phenomenon of substantivization in the Ukrainian language (substantivization of adjectives)] Kyiv: Nauk. opinion. [in Ukrainian].
4. Hutsalo Yevhen, (1987). *Vybrani tvory* [Vybrani tvory] (Vols. 1–2) Kyiv: Rad. pismennyk. [in Ukrainian].
5. Gutsalo, Eugene (1984). *Parad planet: roman, povisti* [Parade of planets. Novel, stories]. Kyiv: Rad. writer. [in Ukrainian].
6. Gutsalo, E. (1996). *Tvory* [Works] Vols. 1–5. Kyiv: Dnipro, [in Ukrainian].
7. Gutsalo, Eugene (1988). *Myloserdia po-amerykansky. Rodeo na akuli. Ulyumdzhi*. [Mercy in the American way. Rodeo on a shark]. Kyiv: Rad. writer, 1988. 563 p. [in Ukrainian].

8. Dobosevich, Ulyana (2011). *Substantyvatsiia yak vyiv transpozytyvnykh mozhlyvostei riznykh chastyn movy. Aktualni problemy morfolohii. Lnhvistychni studii*. [Substantivization as a manifestation of transpositive possibilities of different parts of speech. Current problems of morphology. Linguistic studies]. (22),91–96. Lutsk [in Ukrainian].

9. Dudyk, P. S. (2005). *Stylistyka ukrainskoi movy: navch. posib*. [Stylistics of the Ukrainian language: textbook]. Kyiv: Academy, 2005. [in Ukrainian].

10. Yermolenko, S. Y. (2000) *Ukrainska mova: entsyklopediia* [Expressiveness. Ukrainian language: Encyclopedia] V. M. Rusanovsky, O. O. Taranenko, M. P. Zyblyuk and others (Eds.). Kyiv: Publishing House "Ukrainian Encyclopedia". [in Ukrainian].

11. Matsko, L. I., Sidorenko, O. M., Matsko, O. M. (2003). *Stylistyka ukrainskoi movy: pidruchnyk* [Stylistics of the Ukrainian language: a textbookm]. Kyiv: Higher School, 2003. 462 p. [in Ukrainian].

12. Bilodid, I. K. (Ed.) (1973). *Suchasna ukrainska literaturna mova: Stylistyka* [Contemporary Ukrainian literary language: Stylistics] / for general. ed. acad. I. K. Bilodid. Kyiv: Nauk. thought, 1973. 588 p. . [in Ukrainian].

V. M. Boyko

PhD in Philology, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Ukrainian Language of Nizhyn Mykola Gogol State University

L. B. Davydenko

PhD in Philology, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Ukrainian Language of Nizhyn Mykola Gogol State University

Functional and stylistic potential of substantivized adjectives in the idiolectics of Yevhen Gutsalo

The article analyzes the substantivisation of adjectives as one of the most productive transpositional processes in the parts of speech system. On the basis of the material extracted from the prose works of Yevhen Gutsalo, the grammatical features of the transposed lexemes are clarified, the main semantic groups of substantivised adjectives are outlined, their stylistic load in the context is determined. Emphasis is placed on substantivised adjectives-antonyms, which serve to create contrast and reveal their own structural-semantic and stylistic features. It was found that substantivised adjectives in the works of Yevhen Gutsalo belong to the powerful elements of the system of expressive and pictorial means used by the author for a certain stylistic purpose, focus on the depicted, model the internal features and condition of a man, and demonstrate individual author's worldview.

Key words: transposition, substantivisation, adjective, stylistic effect.